

W 30. ROCZNICĘ POWSTANIA
NIEZALEŻNEGO SAMORZĄDNEGO ZWIĄZKU ZAWODOWEGO „SOLIDARNOŚĆ” W HUCIE „KATOWICE”

STRAJK – POROZUMIENIA – ZWIĄZEK

Strajki 1980 r. i podpisanie porozumień sierpniowych dały początek Niezależnemu Samorządnemu Związkowi Zawodowemu „Solidarność”, który szybko stał się wielomilionowym ruchem społecznym. W 1980 r. zaowocowały doświadczenia zgromadzone podczas poprzednich „polskich miesięcy”: Czerwca i Października 1956, Marca 1968, Grudnia 1970 i Czerwca 1976 oraz przeżycie wspólnoty i solidarności w czasie pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny. Dzięki temu Polska stała się na kilkanaście miesięcy enklawą wolności w całym bloku wschodnim.

Wystawa przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej – Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej w Katowicach przy współpracy Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach i Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A. – Dąbrowa Górnicza.

Manifestacja śląsko-dąbrowskiej „Solidarności”,
Katowice, 11 listopada 1980 r.
Fot. Władysław Morawski.

ZANIM POWSTAŁA „SOLIDARNOŚĆ”

Geneza polskiego fenomenu roku 1980 sięga drugiej połowy lat 70. XX wieku. Narastający w kraju kryzys gospodarczy i decyzja władz o poprawie sytuacji ekonomicznej poprzez ogłoszenie w czerwcu 1976 r. zapowiedzi znacznej podwyżki cen wywołała społeczne protesty. Doszło do fali strajków oraz demonstracji ulicznych w Radomiu, Ursusie i Płocku. Na ich uczestników spadły ostre represje. Spowodowało to aktywizację środowisk opozycyjnych, które stanęły w obronie prześladowanych. We wrześniu 1976 r. powstał Komitet Obrony Robotników. W kolejnych latach dołączyły do niego inne ugrupowania opozycyjne, m.in. Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Konfederacja Polski Niepodległej, Studenckie Komitety Solidarności, Ruch Młodej Polski.

Radom, 25 czerwca 1976 r.
Demonstranci na ulicach miasta.
Fot. ze zbiorów AIPN.

Radom, 25 czerwca 1976 r.
Płonący gmach Komitetu Wojewódzkiego PZPR.
Fot. ze zbiorów AIPN.

Radom, 25 czerwca 1976 r.
Demonstranci na ulicach miasta.
Fot. ze zbiorów AIPN.

25 czerwca 1976 r.
Strajk w Zakładach Mechanicznych „Ursus”,
Fot. ze zbiorów AIPN.

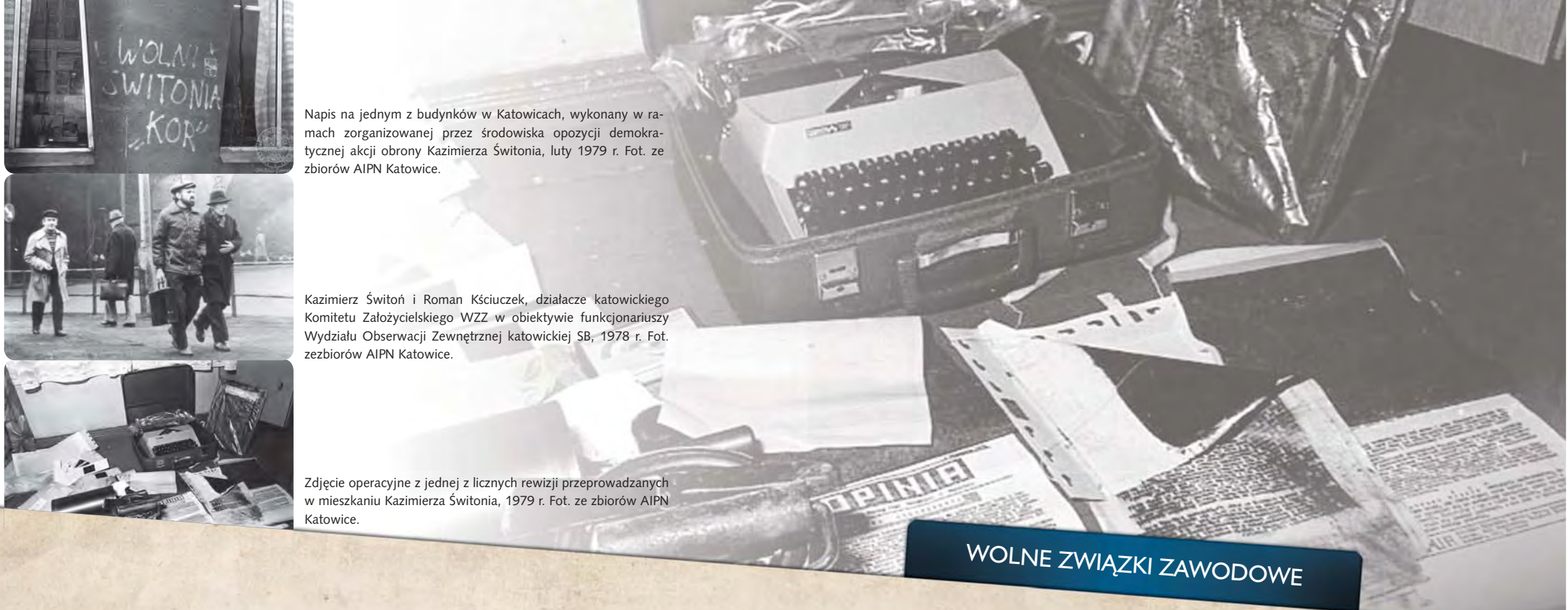
Napis na jednym z budynków w Katowicach, wykonany w ramach zorganizowanej przez środowiska opozycji demokratycznej akcji obrony Kazimierza Świtonia, luty 1979 r. Fot. ze zbiorów AIPN Katowice.

Kazimierz Świtoń i Roman Kściuczek, działacze katowickiego Komitetu Założycielskiego WZZ w obiektywie funkcjonariuszy Wydziału Obserwacji Zewnętrznej katowickiej SB, 1978 r. Fot. ze zbiorów AIPN Katowice.

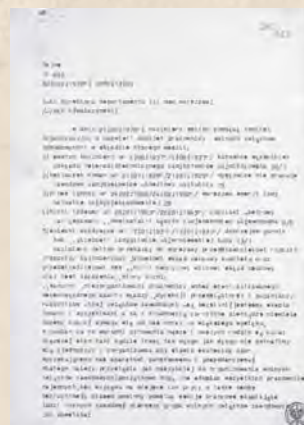

Zdjęcie operacyjne z jednej z licznych rewizji przeprowadzanych w mieszkaniu Kazimierza Świtonia, 1979 r. Fot. ze zbiorów AIPN Katowice.

WOLNE ZWIĄZKI ZAWODOWE

Ważną część opozycji demokratycznej stanowiły Wolne Związki Zawodowe (WZZ). Pierwszy Komitet Założycielski WZZ powstał w lutym 1978 r. w Katowicach. Jego twórcą był Kazimierz Świtoń. Dwa kolejne utworzono na Wybrzeżu Gdańskim (kwiecień 1978 r.) i Pomorzu Zachodnim (październik 1979 r.). W Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, gdzie głównym pracodawcą dla milionów osób było państwo, działalność WZZ oznaczała walkę z panującym systemem. W ten sposób ich działacze bronili praw pracowniczych i obywatelskich.

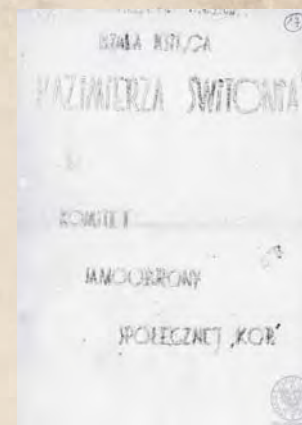
Zyzyrogram Wydziału III KW MO w Katowicach do MSW w Warszawie informujący o założeniu przez Kazimierza Świtonia WZZ. Fot. ze zbiorów AIPN Katowice.

Jeden z dokumentów katowickiej SB dotyczący Kazimierza Świtonia, 1977 r. Fot. ze zbiorów AIPN Katowice.

„Ruch Związkowy” – niezależny miesięcznik przeznaczony dla robotników.

Pierwsza strona „Białej Księgi” Kazimierza Świtonia, w której KSS „KOR” dokumentował represje i szykany władz wobec tego działacza. Fot. ze zbiorów AIPN Katowice.

JAN PAWEŁ II

Rozpoczęty w październiku 1978 r. pontyfikat papieża Polaka Jana Pawła II dał rodakom poczucie dumy, jedności i wewnętrznej siły. Jego pielgrzymka do Ojczyzny w czerwcu 1979 r. stała się rodzajem wielkich rekolekcji i ogólnokrajowym świętem, a słowa „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze Ziemi, tej Ziemi”, zapowiedzią zmian, które przyniosły wydarzenia następnego roku.

Jan Paweł II w Częstochowie, 5–6 czerwca 1979 r.
Fot. Tadeusz Głąb, ze zbiorów autora.

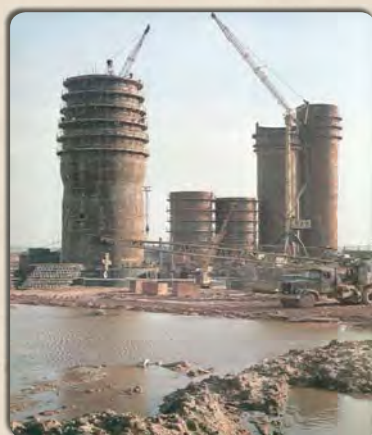

HUTA „KATOWICE”

Spotkanie kierownictwa PZPR oraz delegacji rządowej ZSRS z przodującymi przedstawicielami załóg budowlano-montażowych i załogi kombinatu w katowickim „Spodku”, 1976 r. Fot. Stanisław Gadomski, z albumu „Narodziny Huty”, Katowice 1976, zdjęcia nr 106–107.

Budowa kombinatu metalurgicznego Huta „Katowice”. Fot. Stanisław Gadomski, z albumu „Narodziny Huty”, Katowice 1976, zdjęcie nr 33.

Jednym z symptomów zmian w kraju było pogłębiające się niezadowolenie społeczne, zwłaszcza wśród robotników wielkich ośrodków przemysłowych. Jednym z nich był oddany do użytku w 1976 r. Kombinat Metalurgiczny Huta „Katowice” w Dąbrowie Górniczej – najważniejsza inwestycja w PRL dekady lat 70. Jego młodą, pochodzącą z różnych regionów kraju załogę oficjalna propaganda traktowała, obok górników, jako awangardę klasy robotniczej. Huta „Katowice” była dumą i „oczkiem w głowie” komunistycznej władzy. Urzeczywistniała ideę lansowanych wówczas haseł „budowy drugiej Polski” i „dynamicznego rozwoju kraju”. Honorowym pracownikiem kombinatu (legitymacja pracownicza nr 1) był sam sekretarz generalny Komitetu Centralnego KPZR, Leonid Breżniew.

Odnazka „Budowniczy Huty »Katowice«”

Lipiec 1974 r. Obchody XXX-lecia PRL. Leonid Breżniew, sekretarz generalny KC KPZR w towarzystwie I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka, premiera PRL Piotra Jaroszewicza, I sekretarza KW PZRP w Katowicach Zdzisława Grudnia oraz I dyrektora huty Zbigniewa Szałajdy ogląda teren budowy kombinatu. Fot. Józef Wróbel, z albumu „Narodziny Huty”, Katowice 1976, zdjęcie nr 12.

Wizyta członka Biura Politycznego KC PZPR, ministra obrony narodowej Wojciecha Jaruzelskiego. Fot. Józef Wróbel, z albumu „Narodziny Huty”, Katowice 1976, zdjęcie nr 96.

GORĄCE LATO 1980

1 lipca 1980 r. władze wprowadziły podwyżkę cen produktów mięsnych. Stała się ona bezpośrednią przyczyną robotniczych strajków. Protesty przybierały na sile w kolejnych dniach, zwłaszcza na Lubelszczyźnie, gdzie zastrajkowały dziesiątki zakładów pracy. Władzom udało się wygasić tę falę protestów. Jednak po trzech tygodniach, 14 sierpnia rozpoczął się zorganizowany przez działaczy gdańskich WZZ strajk w Stoczni Gdańskiej im. Lenina. Na jego czele stanął Lech Wałęsa. W nocy z 16 na 17 sierpnia powołano Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), który sformułował 21 postulatów. Pierwszym z nich i najważniejszym było żądanie powołania niezależnych od władz związków zawodowych. Podobną listę postulatów przedstawił MKS w Szczecinie. W końcu sierpnia strajki rozszerzyły się z Wybrzeża m.in. na Dolny, a następnie Górny Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie.

Strajk w Stoczni Gdańskiej im. Lenina w Gdańsku, sierpień 1980 r. Fot. ze zbiorów AIPN.

Strajk w Stoczni Gdańskiej im. Lenina w Gdańsku, sierpień 1980 r. Fot. ze spuścizny Wiktora Andrzeja Bielachowicza, ze zbiorów AIPN Gdańsk.

NA GÓRNYM ŚLĄSKU I W ZAGŁĘBIU DĄBROWSKIM

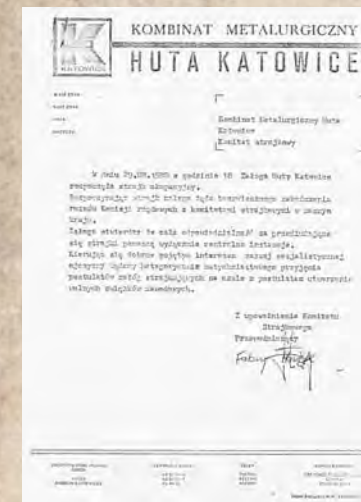
Wieczorem 28 sierpnia zastrajkowała kopalnia „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu Zdroju. Następnego dnia przyłączały się do niej kolejne zakłady. Przy kopalni powstał Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS). Na jego czele stanął Jarosław Sienkiewicz. Tego dnia strajk wybuchł także w tyskiej Fabryce Samochodów Małolitrażowych. Zawieszono go 30 sierpnia po spełnieniu części postulatów strajkujących. 29 sierpnia zastrajkowała również część wydziałów Huty „Katowice”, do których następnego dnia dołączyły kolejne. Powstał MKS na czele z Markiem Fabrym, a po jego odwołaniu 31 sierpnia wybrano nowy skład komitetu z przewodniczącym Andrzejem Rozpłochowskim. Zawarte z dyrekcją kombinatu porozumienie, warunkowo zawieszało strajk. 1 września huta podjęła pracę, MKS przekształcił się w Komitet Robotniczy. Ogółem do 1 września strajki na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim objęły 64 zakłady, w tym 16 przedsiębiorstw działających w Hucie „Katowice”.

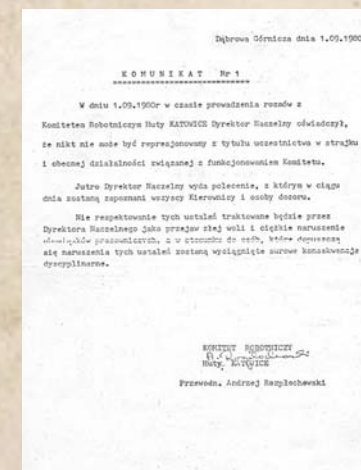
Strajkujący w KWK „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu Zdroju, sierpień-wrzesień 1980 r. Fot. Władysław Morawski.

Andrzej Rozpłochowski, przewodniczący Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego w Hucie „Katowice”. Fot. ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza.

Komunikat Komitetu Strajkowego w Hucie „Katowice”, 29 sierpnia 1980 r., kopia, ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza.

Komunikat o rozmowach Komitetu Robotniczego z dyrekcją Huty „Katowice”, 1 września 1980 r., kopia, ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza.

TRZY POROZUMIENIA

Podpisanie porozumienia szczecińskiego, Stocznia Szczecińska im. Adolfa Warskiego, 30 sierpnia 1980 r. Siedzą: drugi od lewej – Marian Jurczyk, przewodniczący Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego; czwarty od lewej – Kazimierz Barcikowski, wiceprezes Rady Ministrów, przewodniczący Komisji Rządowej. Fot. Stefan Cieślak. Ze zbiorów AIPN Szczecin.

Skala protestów i determinacja strajkujących zmusiły wreszcie władze do ustępstw i zawarcia z MKS-ami porozumień, tzw. sierpniowych. Pierwsze – szczecińskie – zawarto 30 sierpnia 1980 r. Następnego dnia (31 sierpnia 1980 r.) podpisano kolejne – gdańskie. Władze zgodziły się na realizację 21 strajkowych postulatów, przede wszystkim powołanie niezależnych, samorządnych związków zawodowych. Trzecie porozumienie, stanowiące uzupełnienie dwóch poprzednich, zawarte zostało 3 września w Jastrzębiu Zdroju. Zapisano w nim m.in. poparcie 21 postulatów gdańskich, zniesienie w górnictwie 4-brygadowego systemu pracy, wprowadzenie od 1 stycznia 1981 r. wszystkich wolnych sobót. Dzień później jastrzębski MKS przekształcił się w Międzyzakładową Komisję Robotniczą.

Podpisanie porozumienia gdańskiego, Stocznia Gdańska im. Lenina, 31 sierpnia 1980 r. Siedzą: trzeci od lewej – Mieczysław Jagielski, wiceprezes Rady Ministrów, czwarty od lewej – Lech Wałęsa, przewodniczący Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego, piąty od lewej – Tadeusz Fiszbach, I sekretarz KW PZPR w Gdańsku. Fot. ze spuścizny Wiktora Andrzeja Bielachowicza, w zbiorach AIPN Gdańsk.

Podpisanie porozumienia gdańskiego, Stocznia Gdańska im. Lenina, 31 sierpnia 1980 r. Fot. ze spuścizny Wiktora Andrzeja Bielachowicza, w zbiorach AIPN Gdańsk.

Rozmowy Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego z Komisją Rządową w kopalni „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu Zdroju, 2–3 września 1980 r. Od lewej siedzą członkowie MKS: Stefan Pałka, Tadeusz, Jedynak, Jan Jarliński. Fot. Stanisław Jakubowski.

Rozmowy Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego z Komisją Rządową w kopalni „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu Zdroju, 2–3 września 1980 r. Przewodniczący Komisji Rządowej, wicepremier Aleksander Kopeć wśród górników. Fot. Stanisław Jakubowski.

Rozmowy Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego z Komisją Rządową w kopalni „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu Zdroju, 2–3 września 1980 r. W oczekiwaniu na podpisanie porozumienia. Fot. Stanisław Jakubowski.

Podpisanie porozumienia jastrzębskiego między Komisją Rządową a Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym w kopalni „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu Zdroju, 3 września 1980 r. Fot. Stanisław Jakubowski.

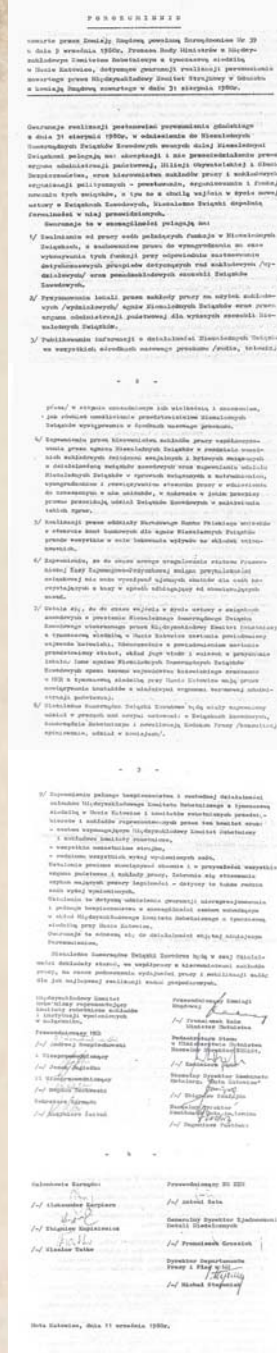

POROZUMIENIE KATOWICKIE

W Hucie „Katowice” porozumienie kończące zawieszony 31 sierpnia strajk zawarte zostało 4 września 1980 r. przez dyrekcję kombinatu i Komitet Robotniczy, przekształcony następnie w Międzyzakładowy Komitet Robotniczy (MKR). Wobec oficjalnego zakończenia protestu zawarł on z Komisją Rządową 11 września tzw. porozumienie katowickie. Deklarowano w nim m.in. bezpieczeństwo dla osób zaangażowanych w działalność nowych związków zawodowych i akceptację działań mających na celu powstanie i funkcjonowanie ich struktur w całym kraju przez organy państwa, kierownictwo zakładów i organizacje polityczne. Porozumienie to dopełniało wraz z jastrzębskim porozumienia szczecińskie oraz gdańskie i składało się na tzw. umowę społeczną z 1980 r. Ostateczne porozumienie w Hucie „Katowice” zawarto 23 października 1980 r.

Negocjacje w Hucie „Katowice”, październik 1980 r.

Fot. ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza.

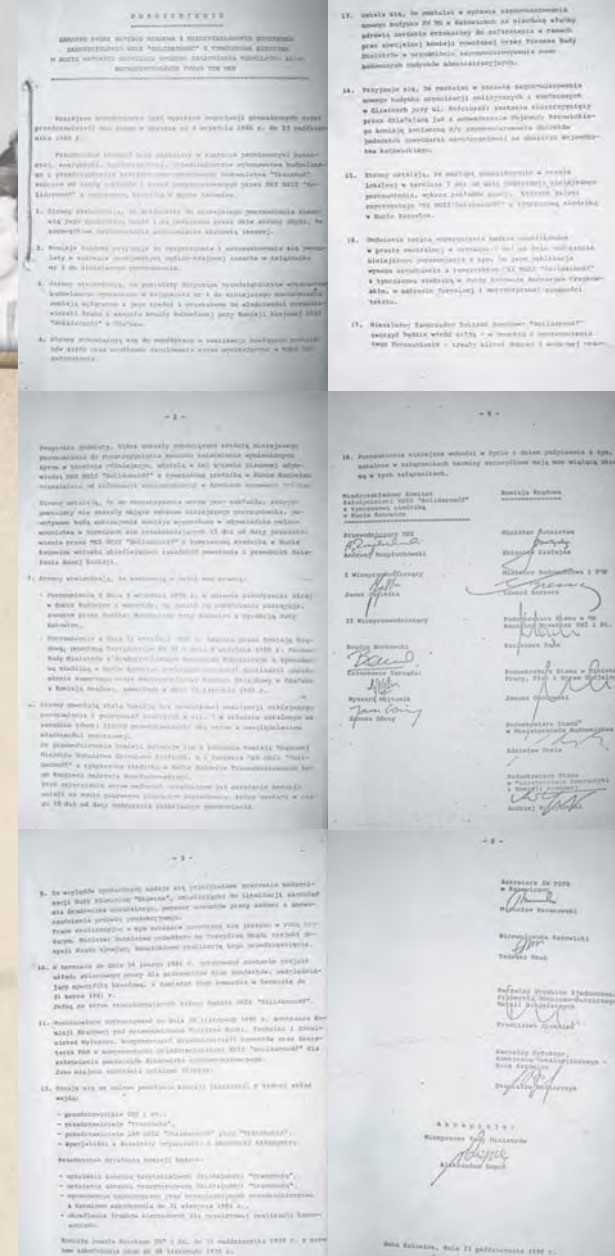

Tekst Porozumienia Katowickiego, 11 września 1980 r. kopia. Fot. ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza.

POROZUMIENIE KATOWICKIE

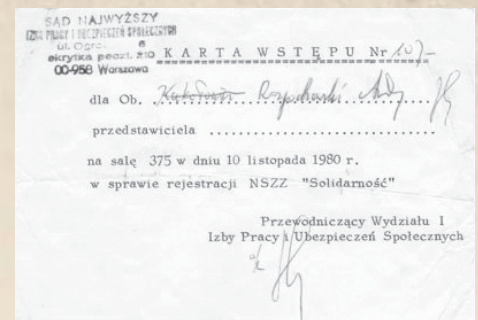
Negocjacje w Hucie „Katowice”, październik 1980 r. Fot. ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza.

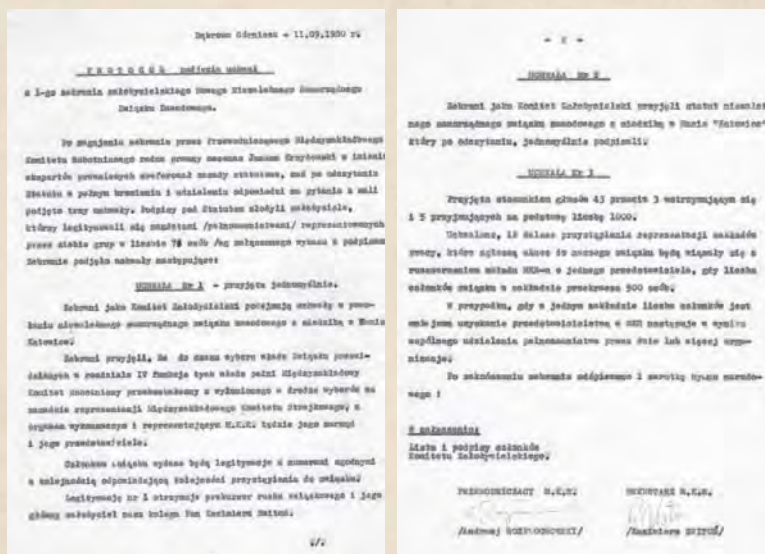
Tekst Porozumienia zawartego przez Komisję Rządową z MKZ NSZZ „Solidarność” Huty „Katowice”, 23 października 1980 r., kopia. Fot. ze zbiorów Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”.

PIERWSI W POLSCE

MKR Huty „Katowice” był pierwszym w kraju ośrodkiem rodzącego się niezależnego ruchu związkowego, którego działacze już 16 września 1980 r. złożyli do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie wniosek o rejestrację tworzonej organizacji. Za nimi poszły inne centra powstających wówczas niezależnych związków. Taki stan organizacyjny nie trwał długo. Po podjętej 17 września w Gdańsku przez przedstawicieli ponad trzydziestu międzyzakładowych i zakładowych struktur założycielskich z całej Polski decyzji o powołaniu jednego, ogólnopolskiego wielobranżowego związku pod nazwą Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” i przyjęciu pięć dni później (22 września) jego statutu, dotychczasowe, samodzielne wnioski o rejestrację zostały z sądu wycofane, a nowe formalności rejestracyjne dopełniano już wspólnie. „Solidarność” zarejestrowana została 10 listopada 1980 r., ale zanim to nastąpiło doszło do poważnego kryzysu związanego z utrudnianiem przez władze tworzenia struktur związku.

Karta wstępu Andrzeja Rozpłochowskiego na rozprawę w sprawie rejestracji NSZZ „Solidarność” w Sądzie Najwyższym, 10 listopada 1980 r. Fot. ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza.

**ŻĄDAMY !!
ZAREJESTROWANIA
NSZZ SOLIDARNOŚĆ
BEZ ZMIAN W STATUCIE**

Protokół z pierwszego zebrania założycielskiego niezależnych związków zawodowych w Hucie „Katowice”, 11 września 1980 r., ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza

Andrzej Ropłochowski i Lech Wałęsa w katowickim „Spodku”, 20 października 1980 r. Fot. Władysław Morawski.

Działacze Międzyzakładowej Komisji Robotniczej w Jastrzębiu Zdroju. Czwarty od lewej Tadeusz Jedynak, piąty od lewej Jarosław Sienkiewicz, obok niego w drugim rzędzie Grzegorz Stawski. Fot. Władysław Morawski.

W RAMACH „SOLIDARNOŚCI”

Po fali strajków sierpniowo-wrześniowych w województwie katowickim uformowały się ponadzakładowe ośrodki nowego związku w Jastrzębiu Zdroju, Dąbrowie Górniczej, Tychach, Bytomiu i Siemianowicach Śląskich. W późniejszym okresie dołączył jeszcze jeden w Tarnowskich Górach. Głównymi centrami „Solidarność” były przede wszystkim dwa z nich: MKR Jastrzębie i MKZ Huty „Katowice”. Dość szybko na czoło wysunął się jednak bardziej aktywny MKZ Huty „Katowice”. Popularność zawdzięczał m.in. temu, że w sposób zdecydowany akcentował różnorodne cele ogólnospołeczne, jakie według jego bezkompromisowych i działających dynamicznie liderów z Andrzejem Ropłochowskim na czele, powinna realizować „Solidarność”. W listopadzie 1980 r. dąbrowski MKZ przeniósł swą siedzibę do Katowic. Liczba zarejestrowanych w nim organizacji zakładowych stale rosła i w połowie tego miesiąca przekroczyła 500. Mniejszy wpływ miały w regionie pozostałe ośrodki niezależnego ruchu związkowego – MKZ Bytom, MKZ Tychy oraz MKZ Siemianowice Śląskie.

Międzyzakładowe ośrodki NSZZ „Solidarność” w województwie katowickim w latach 1980–1981.

Siedziba MKZ Katowice przy ul. Stalmacha 17. Fot. ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

Andrzej Ropłochowski, Lech Wałęsa, Kazimierz Świtoń podczas spotkania w katowickim „Spodku”, 20 października 1980 r. Fot. Władysław Morawski.

Spotkanie liderów „Solidarność” w „Spodku”, 20 października 1980 r. Fot. Władysław Morawski.

Działacze Międzyzakładowej Komisji Robotniczej w Jastrzębiu Zdroju. Fot. Władysław Morawski.

WOLNY ZWIĄZKOWIEC

BIULETYN INFORMACYJNY
NIEZALEŻNYCH
SAMORZĄDNYCH
ZWIĄZKÓW
ZAWODOWYCH
HUTA KATOWICE

NR 9

DĄBROWA GÓRNICZA

8 październik 1980 r.

Zamieszczona na łamach „Wolnego Związkowca” karykatura Leonida Breżniewa (autorstwa Ireneusza Ostrokońskiego), która stała się przyczyną represji władz wobec redakcji pisma.

„WOLNY ZWIĄZKOWIEC”

Od 15 września 1980 r. MKR Huty „Katowice” zaczął wydawać pierwsze w województwie katowickim niezależne pismo związkowe, biuletyn „Wolny Związkowiec”. Pomysłodawcą i pierwszym redaktorem naczelnym pisma był Zbigniew Kupisiewicz. „Wolny Związkowiec” stał się jednym z najpoważniejszych źródeł niezależnej informacji w regionie. Pismo popularne było także poza Górnym Śląskiem i Zagłębiem. Poruszało bieżące problemy, zasłynęło też z przedruków tekstów dotyczących najnowszej historii Polski z oficjalnie zakazanych wydawnictw.

Zbigniew Kupisiewicz w redakcji „Wolnego Związkowca”. Fot. ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A. – Dąbrowa Górnicza.

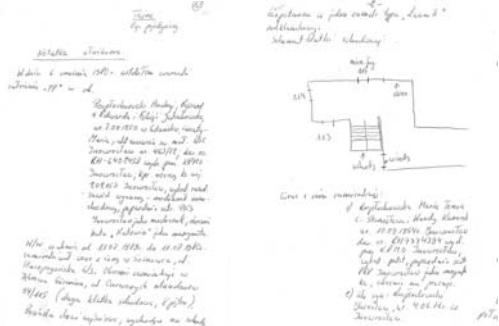
Jacek Cieśliski, kolejny redaktor naczelny „Wolnego Związkowca”. Fot. ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A. – Dąbrowa Górnicza.

Przygotowane przez Służbę Bezpieczeństwa ulotki szkalujące działaczy związkowych.
Dokumenty ze zbiorów AIPN Katowice.

Notatka służbowa dotycząca założenia podsłuchu w mieszkaniu Andrzeja Rozpłochowskiego, 6 września 1980 r. Dokument ze zbiorów AIPN Katowice.

MKZ KATOWICE – NIEBEZPIECZNY PRZECIWNIK

MKZ Katowice skupiał bezkompromisowych i radykalnie antykomunistycznych działaczy, takich jak Andrzej Rozpłochowski, Jacek Jagiełka czy Kazimierz Światoń. Stąd też od początku traktowany był przez władze jako najbardziej niewygodny ponadzakładowy ośrodek „Solidarności” w województwie katowickim i niebezpieczny przeciwnik polityczny. Służba Bezpieczeństwa starała się więc wyeliminować z jego składu działaczy uznanych za „ekstremalnych”. Szczególnie szeroko zakrojone działania wymierzone były przeciwko przewodniczącemu MKZ – Andrzejowi Rozpłochowskiemu. Prowadzono je w ramach Sprawy Operacyjnego Rozpracowania o kryptonimie „Lider”. Starając się podważyć jego autorytet i skłócić z innymi związkowcami, funkcjonariusze SB za pomocą agentury na szeroką skalę rozprowadzali nieprawdziwe informacje, drukowali fałszywe ulotki, sięgali do fotomontaży.

Informacja dotycząca działań operacyjnych w stosunku do Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność”, 30 sierpnia 1981 r. Dokument ze zbiorów AIPN Katowice.

Wniosek o wszczęcie sprawy obywatelskiej kryptonim „Rezydencja”, 27 października 1980 r. Dokument ze zbiorów AIPN Katowice.

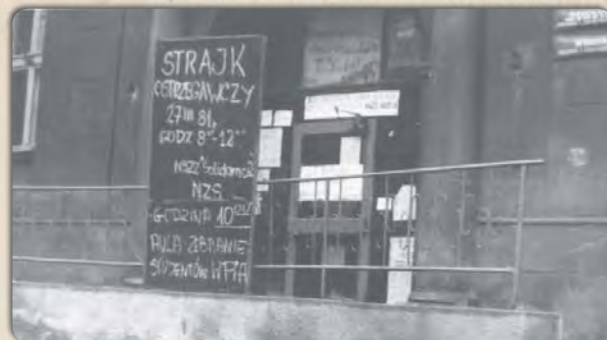

Oficjalna propaganda wobec Związku.

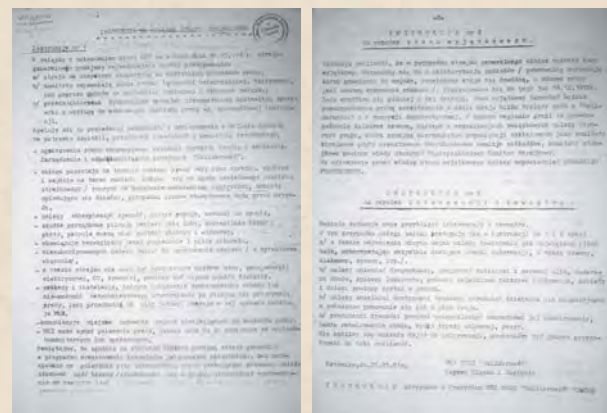
Fot. Krzysztof Liszka. Oryginały plakatów ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

KRYZYS BYDGOSKI

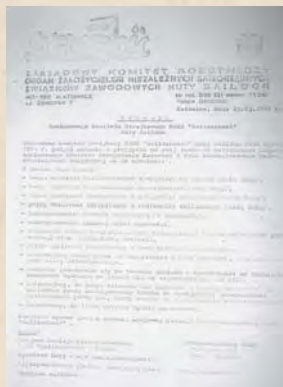
SB nie była jednak w stanie sparaliżować prężnej działalności MKZ Katowice. Siła tego ośrodka widoczna była zwłaszcza w momentach napięć w stosunkach między władzami a NSZZ „Solidarność”. Najgłębszym z nich w okresie 16 miesięcy karnawału „Solidarności” był tzw. kryzys bydgoski. Jego przyczyną była nierozwiązana sprawa związku rolników indywidualnych i pobicie 19 marca 1981 r. przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej delegatów „Solidarności” uczestniczących w sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy. Reakcją na to wydarzenie była wielka mobilizacja społeczeństwa wokół „Solidarności”. Domagano się wyjaśnienia okoliczności pobicia działaczy związkowych. W województwie katowickim w ramach przygotowań do protestów poszczególne centra ponadzakładowe związku przekształciły się w Międzyzakładowe Komitety Strajkowe i przeniosły swoje siedziby na teren zakładów pracy. MKS Katowice rozlokował się w Hucie „Baildon”. 27 marca 1981 r. „Solidarność” zorganizowała i przeprowadziła powszechny czterogodzinny strajk ostrzegawczy (w województwie katowickim objął on m.in. 65 kopalń, 24 huty oraz inne zakłady, łącznie ponad 484 tys. osób). Podjęto też przygotowania do strajku generalnego. Zapowiedziany na 31 marca protest nie doszedł do skutku ze względu na osiągnięty z władzami, jak się okazało, bardzo krótkotrwały kompromis.

Strajk ostrzegawczy, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 27 marca 1981 r. Fot. Zenon Lis. Ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

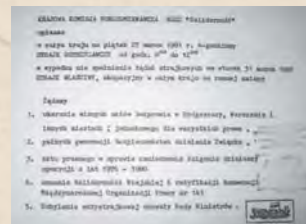

Instrukcje strajkowe, 25 marca 1981 r. Fot. ze zbiorów Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”.

Uchwała Zakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Huty Baildon o przyjęciu na swój teren Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego Katowice, 25 marca 1981 r. Fot. ze zbiorów Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”.

Komunikat Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” o ogłoszeniu strajku ostrzegawczego w dniu 27 marca 1981 r. Fot. ze zbiorów Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”.

Marsz Wolności, Katowice, 25 maja 1981 r. Fot. Bogdan Kułakowski.

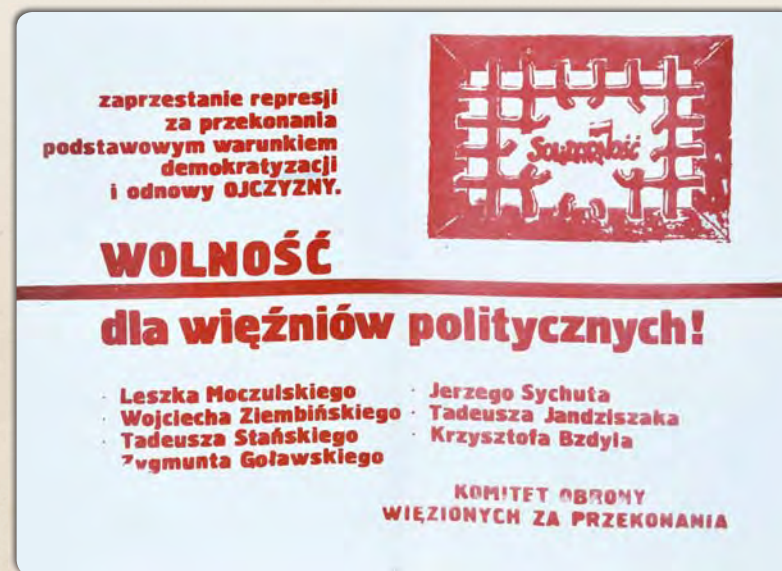

Komunikat Międzyuczelnianego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania w Katowicach o Marszu Wolności, 22 maja 1981 r., ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach

W OBRONIE PRZEŚLADOWANYCH

Powstanie i działalność „Solidarności” wyzwoliły na wielu płaszczyznach życia publicznego tłumioną przez lata społeczną energię. I w tym wypadku działacze MKZ Katowice wspomagali lub byli bezpośrednimi inicjatorami szeregu interesujących przedsięwzięć niezależnych. Jednym z nich były działania na rzecz obrony osób uwięzionych za przekonania. Rozpoczęły się one jeszcze jesienią 1980 r. po aresztowaniu Leszka Moczulskiego i innych działaczy Konfederacji Polski Niepodległej, nasiliły zaś wiosną 1981 r. W województwie katowickim, podobnie jak w innych regionach kraju, powstał Komitet Obrony Więzionych za Przekonania, który skupił się na akcji informacyjnej dotyczącej więźniów politycznych – redagowano gazetki zakładowe, wydawano ulotki, plakaty, zbierano podpisy pod petycjami o zwolnienia, a wreszcie odwołano się do protestów głodowych, które w kilku przypadkach zakończyły się niemalże śmiercią ich uczestników. Najbardziej spektakularna akcja katowickiego KOWzaP miała miejsce 25 maja, kiedy to odbył się w centrum Katowic tzw. Marsz Wolności. Uczestniczyło w nim kilka tysięcy osób.

Fot. Krzysztof Liszka. Oryginał plakatu ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

Fot. Krzysztof Liszka. Oryginał plakatu ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

Ze zbiorów Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”

O NARODOWĄ TOŻSAMOŚĆ

13 kwietnia 1981 r. MKZ Katowice ogłosił dniem obchodów w regionie rocznicy zbrodni katyńskiej. W tej intencji w krypcie katowickiej Katedry Chrystusa Króla odbyła się msza św. z udziałem kilkuset osób. Dużym sukcesem zakończyło się wystawienie z inicjatywy działaczy katowickich w Spodku w dniach 5–15 lipca 1981 r. *Tragedii Romantycznej* – widowiska opartego na III części *Dziadów* i *Kordianie*. Wśród wykonawców znalazły się wybitne postacie sceny teatralnej i filmowej, m.in. Daniel Olbrychski i Kalina Jędrusik. Muzykę do przedstawienia napisał Czesław Niemen. *Tragedię Romantyczną* obejrzało kilkadziesiąt tysięcy ludzi.

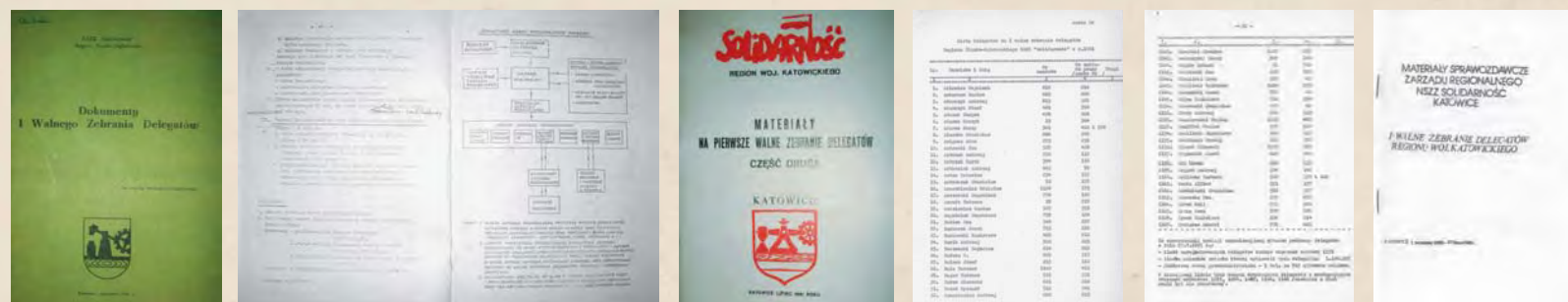

I Walne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” województwa katowickiego. Fot. ze zbiorów AIPN Katowice.

W DRODZE DO ZJEDNOCZENIA

Rozbicie „Solidarności” w województwie na kilka ośrodków, spory o charakterze ambicjonalnym, różnice w podejściu do wielu spraw społeczno-politycznych działaczy z poszczególnych MKR i MKZ, a także szeroko zakrojone działania SB zmierzające do skłócenia liderów związkowych powodowały, iż próby powołania wspólnych dla całego regionu władz „Solidarności” przez kilka miesięcy kończyły się niepowodzeniem. Nietrwale okazało się zawarte 3 stycznia 1981 r. porozumienie katowickiego MKZ z tyską MKZ czy też podobna próba powołania wspólnego Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność” Śląska i Zagłębia, podjęta 10 stycznia 1981 r. przez przedstawicieli MKZ Bytom i MKR Jastrzębie.

Oficjalne dokumenty I WZD. Ze zbiorów Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”.

Obrazy I WZD. Fot. ze zbiorów Tadeusza Buranowskiego.

W DRODZE DO ZJEDNOCZENIA

Do zjednoczenia w jeden Region Śląsko-Dąbrowski NSZZ „Solidarność” doszło dopiero podczas I Walnego Zebrania Delegatów, którego pierwsza, dwudniowa tura rozpoczęła się 6 lipca 1981 r. w Hali Sportowej Huty „Baildon” w Katowicach. Trzy tygodnie później, podczas II tury, wybrano władze regionu, zrzeszającego wówczas już 1325 komisji zakładowych, skupiających ponad milion członków. Przewodniczącym Zarządu został szef MKZ Tychy Leszek Waliszewski, pokonując w wyborach Andrzeja Rozpłochowskiego.

Fot. Krzysztof Liszka.

Oryginały plakatów ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

Leszek Waliszewski, przewodniczący Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”. Fot. ze zbiorów AIPN Katowice.

Obrady I WZD. Fot. ze zbiorów Tadeusza Buranowskiego.

I KRAJOWY ZJAZD DELEGATÓW NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”

Przedstawiciele zjednoczonego Regionu Śląsko-Dąbrowskiego aktywnie uczestniczyli w I Krajowym Zjeździe Delegatów NSZZ „Solidarność”, który odbywał się we wrześniu i październiku 1981 r. w hali „Oliwii” w Gdańsku i stanowił jedno z najważniejszych wydarzeń w historii legalnej działalności związku. Blisko dziewięćset uczestniczących w nim delegatów z całego kraju stanowiło autentyczną reprezentację społeczeństwa i w nieskrępowany sposób mogło wyrazić jego pragnienia, oczekiwania i lęki oraz zaprezentować własne poglądy. Biorąca udział w obradach Zjazdu delegacja śląsko-dąbrowska była najliczniejsza w kraju (106 osób). Jej członkowie aktywnie uczestniczyli w komisjach i zespołach zjazdowych. Jeden z reprezentantów Regionu, Jerzy Buzek z Gliwic, został członkiem prezydium I tury Zjazdu, następnie zaś przewodniczącym prezydium II tury Zjazdu. W skład Komisji Krajowej weszło z Regionu 11 osób, w tym do jej Prezydium dwóch działaczy Zarządu Regionu.

Ze zbiorów Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”.

Delegaci Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność” przed halą „Oliwii” w Gdańsku. Fot. ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

Zajścia na katowickim rynku, 20 października 1981 r. Fot. Bogdan Kułakowski.

Okolice kopalni „Sosnowiec” po rozpyleniu gazu, październik 1981 r. Fot. Stanisław Jakubowski.

KU KONFRONTACJI

Jesienią 1981 r. w regionie miały miejsce prowokacje wymierzone w „Solidarność”. 20 października po likwidacji przez milicję punktu sprzedaży prasy związkowej na Rynku w Katowicach wybuchły zamieszki, w których uczestniczyło około 3 tys. osób. Siedem dni później „nieznani sprawcy” rozpylili gaz przed kopalnią „Sosnowiec” w Sosnowcu, w wyniku czego do szpitala z objawami zatrucia trafiło kilkadziesiąt osób.

Poszkodowani w wyniku rozpylenia gazu, październik 1981 r. Fot. Stanisław Jakubowski.

Leszek Waliszewski, przewodniczący Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego wśród poszkodowanych górników, październik 1981 r. Fot. Stanisław Jakubowski.

W OSTATNICH DNIACH WOLNOŚCI

W atmosferze nasilających się prowokacji ze strony władz i protestów społecznych odbyła się w dniach 30 listopada–1 grudnia 1981 w Hali Sportowej Huty Baildon w Katowicach I tura II Walnego Zjazdu Delegatów Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”. Drugi dzień obrad zdominowała informacja o otoczeniu przez ZOMO strajkującej Wyższej Oficerskiej Szkoły Pożarniczej w Warszawie. Delegaci zobowiązali Zarząd Regionu do przygotowania podległych mu struktur do działalności w warunkach stanu wyjątkowego.

10 grudnia liderzy śląsko-dąbrowskiej „Solidarności” wyjechali na obrady Komisji Krajowej do Gdańska. W nocy z 12 na 13 grudnia władze wprowadziły stan wojenny, który przekreślił to, co wywalczono w Sierpniu 1980 r. i usankcjonowane zostało w porozumieniach sierpniowych. Stan wojenny oznaczał kres „karnawału” wolności, ograniczenie praw i swobód obywatelskich oraz rozprawę z „Solidarnością”, której działacze trafili do aresztów, więzień i ośrodków internowania w całym kraju.

Fot. Krzysztof Liszka. Oryginał plakatu ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

Fot. Krzysztof Liszka. Oryginał plakatu ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

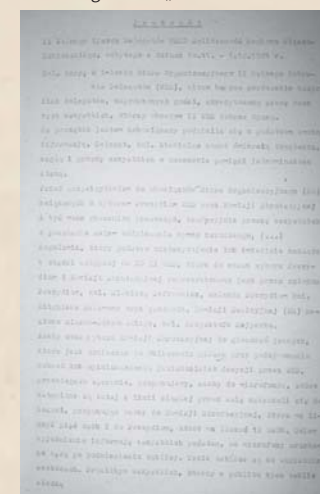
„Dziennik Związkowy”, 9 XII 1981 r.

„Dziennik Związkowy”, 2 XII 1981 r.

Protokół z obrad II WZD. Ze zbiorów Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”.

STAN WOJENNY – HUTA KATOWICE (13–23 XII 1981)

Pacyfikacja Huty „Katowice” 13, 23 grudnia 1981 r.
Fot. ze zbiorów Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” ArcelorMittal Poland S.A.– Dąbrowa Górnicza.

GŁOSUJ Z NAMI

NIE MA WOLNOŚCI BEZ „SOLIDARNOŚCI”

Fot. Krzysztof Liszka. Oryginały plakatów ze zbiorów Stowarzyszenia Pokolenie w Katowicach.

Solidarność NIEPODLEGŁOŚĆ

Hasło to stało się szczególnie popularne w okresie stanu wojennego i w latach następnych. Początkowo „jedynie” zawieszona, a następnie zdelegalizowana „Solidarność” przetrwała, przeszła do działalności podziemnej i stanowiła główny ośrodek oporu przeciwko komunistycznej władzy. Ponownie została zarejestrowana w kwietniu 1989 r. po obradach „okrągłego stołu”. Kompromis z władzą komunistyczną zaowocował częściowo wolnymi wyborami 4 czerwca 1989 r. Po nich miały miejsce zachodzące w szybkim tempie przemiany ustrojowe. System komunistyczny upadł.

Scenariusz wystawy:

Współpraca:

Konsultacja merytoryczna:

Koncepcja i opracowanie graficzne:

Podziękowania:

Tomasz Kurpierz, Jarosław Neja

Monika Bortlik-Dźwierzyńska, Przemysław Miśkiewicz, Weronika Silczak, Jacek Zommer

Andrzej Sznajder, Grzegorz Majchrzak

Małgorzata Kopeć

Grażyna Zaremba (Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”),

Krzysztof Liszka